

Omroephistorie

'Godsdienstlasteraars' uit de ether geweerd

Het NSB-weekblad Volk en Vaderland, een oplettende Radio-omroep Controle Commissie en verontruste confessionele Tweede-Kamerleden vormden het front tegen de Vrijdenkers Radio Omroepvereniging VRO. Deze vrijdenkers bepleitten een atheïstische wereldbeschouwing en bestreden de macht van kerken en godsdienst. Dat bleek een tikkeltje te progressief voor Nederland in het interbellum. In november 1936 besloot de antirevolutionaire minister De Wilde om de zendmachtiging van de VRO in te trekken, omdat 'een vereniging wier actie gericht is op de destructie van de godsdienst, het recht van openbaring door de radio niet toekomt'. Kamerleden van RKSP en CHU applaudisseerden, SDAP'ers en Liberalen krabden op hun achterhoofd.

Zes jaar daarvoor waren de VRO-programma's begonnen en de vrijdenkers kregen het gelijk aan de stok met de ook in 1930 ingestelde Radio-omroep Controle Commissie. Delen van Jan Hovings lezingen tegen de jodenhaat en Bart de Ligts programma over 'Godsdienst en Atheïsme' werden gecensureerd. In 1933 werd het vrijdenkersblad De Dageraad al verboden leesvoer voor rijks- en gemeenteambtenaren. Een campagne in Volk en Vaderland tegen de 'godsdienstlasteraars' van deze 'Marxistische mantelorganisatie' werd praktisch begeleid met de verstoring door NSB-knokploegen van een openbare vergadering in Utrecht. De sociaaldemocraat en christensocialist J.H. Scheps schreef tevergeefs een protest in 'Om het recht van den Wijden Ether'.

Na de oorlog kregen de vrijdenkers hun zendtijd niet zomaar terug. Af en toe spraken ze voor de VARA in de rubriek 'Geestelijk Leven', onder auspiciën van het Humanistisch Verbond. Pas eind oktober 1967 kreeg De Vrije Gedachte radiozendtijd (elke maand 15 minuten!) dankzij Marga Klompé. In 1971 kwam daar maar liefst één

uur televisiezendtijd per jaar bij. Maar ook deze stem in de ether beklifde niet: in 1995 werd alle zendtijd ontnomen. De Vrijdenkers kwamen in verzet en hadden inmiddels ook de mogelijkheid aangegrepen om een website te openen. In september 1997 kwam De Vrije Gedachte tijdelijk terug op radio en televisie, opnieuw onder de paraplu van de Humanistische Omroep.

Foto: stadsarchief Amsterdam, beeldbank.amsterdam.nl

Omroephistorie

Het Zendtijdenbesluit

De voorstanders van het malle Nederlandse omroepbestel hebben veel te danken aan P.J. Reymer, KVP-minister van Waterstaat. Op 15 mei 1930 nam hij het beroemde 'zendtijdenbesluit', dat de verdeling van de beschikbare zendtijd voor het eerst verdeelde over de prille omroepverenigingen. Voor de eerste en zeker niet voor de laatste maal, werd gebruik gemaakt van het argument dat aan 'de chaos in de ether' een einde gemaakt moest worden.

Die chaos bestond uit een aantal zendamateurs en de activiteiten van de (commerciële) Nederlandse Seintoestellen Fabriek (NSF). Minister Reymer verdeelde de zendtijd op de NSF-zenders over VARA, KRO, NCRV en AVRO met een paar losse uurtjes voor buitenbeentje VPRO en enkele heel kleine clubjes als het Onderwijsfonds voor de Scheepvaart en de Radio Volksuniversiteit (RVU).

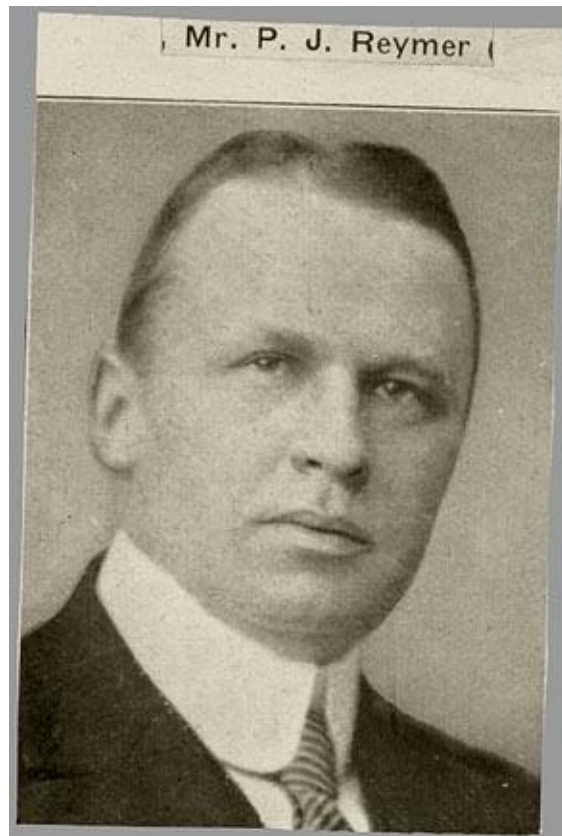

Foto: www.geheugenvannederland.nl

Het zendtijdenbesluit was op z'n zachtst gezegd een tegenvaller voor Willem Vogt's AVRO, want Vogt zag zijn algemene omroep niet als zo maar één van de vele zendgemachtigden maar als de ware nationale omroep. 'Bij de AVRO was men woedend', schrijft Dick Verkijk in Radio Hilversum 1940-1945. AVRO-dominee Ekering zou zelfs een portret van minister Reymer hebben verscheurd. Het actiecomité De Vrije Luistervinken zond een petitie naar koningin Wilhelmina: 'Er

heerscht verbittering onder uw volk' omdat 'de helft van den zendtijd, waarover de algemeene radio-omroep in Nederland, thans belichaamd in de Algemeene Vereeniging Radio Omroep, onteigend werd, ten bate van de onze Volkseenheid versplinterende partij-politiek'.

Een zeer grote demonstratie van de AVRO-luistervinken op het Houtrustterrein in Den Haag mocht niet baten. De AVRO werd gelijkgeschakeld en Willem Vogt raakte zijn frustratie over het zendtijdenbesluit nooit meer kwijt. Alleen in het begin van de Tweede Wereldoorlog wist hij zijn ideaal nog dicht te benaderen tot hij door de Duitsers pas echt werd gelijkgeschakeld.

Foto:

André van Os